

RENDSZERVÁLTÁS ÉS NAPI PUBLICISZTIKA
1. A NÉPSZABADSÁG ÉS AZ ÚJ MAGYARORSZÁG KÜLPOLITIKAI
ROVATÁNAK KONTRASZTÍV ELEMZÉSE: 1995. OKTÓBER 5 – 1995.
NOVEMBER 7

VASS LÁSZLÓ

Fazekas Annának

„Én nem ilyennek képzeltem a rendet.”

0. Az elmúlt évben több mint egy hónapi időintervallumban – 1995. október 5-től 1995. november 7-ig – kísértem figyelemmel egy – bizonyos körökben – baloldalinak, illetőleg jobboldalinak tartott országos napilap, a *Népszabadság* és az *Új Magyarország* külpolitikai rovatának anyagát.

Ennek során a két lap egyenként 27 számának mintegy 466 külpolitikai tárgyú írását (vezércikk, hír, tudósítás stb.) vettem vizsgálat alá (a *Népszabadság*ból 242-t, az *Új Magyarországból* 224-et). (Külpolitikai tárgyú írásnak természetesen csak a *Külpolitika*, illetőleg a *Külföld* rovatban szereplő cikkeket tekintettem.) Napi átlagban ez a korpusz 8-9 külpolitikai témájú közleményt jelent újságunként.

Ezt a meglehetősen nagy mennyiségű anyagot egyrészt a szóban forgó cikkek tematikus csoportosításával, másrészt a két újság azonos tárgyú írásainak kiválogatásával szűkítettem kezelhetőbb terjedelművé. Így $2 \times 60 = 120$ szöveget kaptam.

Ezt követően a külpolitikai rovatok leggyakrabban előforduló címeit, illetve tematikáit vizsgálva, kiválasztottam két egyazon tárgyú – magyar vonatkozásokkal is rendelkező – cikkpárt, és elkészítettem azok komplex analitikus elemzését a szemiotikai textológia elméleti keretében; majd a szóban forgó két szövegpár megfelelő előkészítése után szociolingvisztikai érdekű kreatív-produktív gyakorlatokat végeztem, összesen 66 (20-21 éves) magyar szakos főiskolai hallgató bevonásával. (A szemiotikai textológia elméleti keretére, valamint a kreatív-produktív gyakorlatok mibenlétére, céljaira, metodológiájára vonatkozóan lásd többek között PETŐFI S. JÁNOS – VASS LÁSZLÓ: A szövegnyelvészet helye és feladata a szemiotikai szövegtani kutatásban, in: PETŐFI S. JÁNOS – BÉKÉSI IMRE – VASS LÁSZLÓ (szerk.): *Szemiotikai szövegtan 5. Szövegtani kutatás: témák, eredmények, feladatok*, JGYTF Kiadó, Szeged, 1992. 177-195; VASS LÁSZLÓ: Tervezet egy szemiotikai textológiai megalapozottságú szövegnyelvészet kidolgozására, in: R. MOLNÁR EMMA (főszerk.): *Absztrakció és valóság*, JGYTF Kiadó, Szeged, 1996. 357-368; BENKES ZSUZSA – PETŐFI S. JÁNOS: *A vers és próza kreatív-produktív megközelítéséhez. Alapfeladat-típusok*, Országos Közoktatási Szolgáltató Iroda, Budapest, 1993.)

Ebben a tanulmányomban csupán kutatásaim főbb eredményeiről számolok be, eltekintve a vizsgált anyag elemzésének (az elemzés elméleti keretének, metodológiájának) részletes ismertetésétől. Az eredmények kommentálására és illusztrálására összesen

nyolc publicisztikai szöveget használok fel. (Csak zárójelesen jegyzem meg, hogy ezek itt látható tipográfiája nem azonos az eredetivel.)

1. A két lap külpolitikai rovatának leggyakoribb témái a vizsgált időszakban a következők voltak: (1) a délszláv háború; (2) Izrael, lásd például **T1'** (*Népszabadság*, 1995. november 7., 2) vs **T1''** (*Új Magyarország*, 1995. november 7., 3); (3) Csecsenföld; (4) Franciaország; (5) Lengyelország; (6) Kanada; (7) Szlovákia, lásd például **T2'** (*Népszabadság*, 1995. október 12., 2) vs **T2''** (*Új Magyarország*, 1995. október 12., 3); (8) Ausztria; (9) egyéb (NATO, ENSZ stb.).

T1' (*Népszabadság*)

Nyilvános megemlékezést tartottak a magyar fővárosban

Tragikusan igazolódtak be a próféta szavai: Jeruzsálem, a szent város méregkehellévé változott – kezdte ünnepi gyászbeszédét Schweitzer József országos főrabbi.

A szombat este meggyilkolt izraeli miniszterelnök, Jichak Rabin tiszteletére tartott tegnap délutáni nyilvános megemlékezésen a főrabbi fájdalommal hangoztatta: zsidó ember oltotta ki zsidó ember életét, ez pedig a világ zsidóságának mélységes szégyene. Hozzátette: egy hazája nyugalmaért, biztonságaért küzdő politikus lépéseit lehet pártolni vagy ellenezni, de életét kioltani gyalázatos cselekedet. Schweitzer József beszédében elítélt mindenfajta erőszakot, és reményét fejezte ki a térség végső megbékélésével kapcsolatban.

A beszédet követően Izraeli Állam budapesti nagykövetének a gyászoló közönséghez írt levelét olvasták fel. A Dohány utcai zsinagógánál tartott megemlékezés végén Magyarország vezető politikusai is mécseset gyújtottak a meggyilkolt izraeli miniszterelnök emlékének adózva.

A budapesti izraeli nagykövetség a diplomáciai képviselők számára ma és holnap 11 és 13 óra között, nagyközönség számára holnap 13.30 és 15.30 között teszi lehetővé a gyászkönyvbé való bejegyzést a nagyköveti rezidencia Csévi utca 19/B alatti épületében.

T1'' (*Új Magyarország*)

Megemlékezés a zsinagógánál

A Budapesti Zsidó Hitközség a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége és a magyarországi zsidószervezetek Jichak Rabin izraeli miniszterelnök temetése idején, tegnap délután 14 órakor a Dohány utcai zsinagóga előtt, a cionizmus megalapítójáról elnevezett Herzl téren nyilvános megemlékezést és mécsesgyújtást tartottak.

Schweitzer József országos főrabbi gyászbeszédében arról szólt, hogy a magyarországi zsidóság, csakúgy, mint az egész kultúrvilág fájdalommal és megrendüléssel fogadta Jichak Rabin meggyilkolásának hírért. Az elhunyt katonaként, diplomataként, politikusként és államférfiként szolgálta a zsidó nép ügyét, minden erejével azon volt, hogy eljöjjön a béke és a nyugalom korszaka, Izrael népe békés és biztonságos határok között élhessen.

T2' (Népszabadság)

Veszélyben a Csemadok

Tolerancia és együttélés a nemzeti kisebbségekkel címmel szerdán egész napos nemzetközi konferenciát szervezett a Szlovák–Magyar Baráti Társaság (SZMBT) – jelentette Losoncról Farkas József György.

Több mint félszáz hazai és külföldi meghívott részvételével tegnap reggeltől estig folyt a vélemények ütköztetése a kisebbségi lét kérdéseiről a losonci Vigadó nagytermében. Az 1993-ban alakult és országos hálózatát most építő SZMBT a szlovákiai Helsinki Társasággal együttműködve küldte szét meghívóit, amelyeket elfogadva mindkét országból számos határ menti település polgármestere, továbbá a Csemadok és a Matica Slovenská kulturális szervezetek képviselői, a pozsonyi külügyminisztérium munkatársai jöttek el.

Számos felszólaló beszélt a jelenlegi helyzet árnyoldalairól. Különösen a Csemadok anyagi ellehetetlenülése, s ennek következtében a szlovákiai magyar kulturális élet sorvadásának a veszélye foglalkoztatta a jelenlevőket.

A tanácskozáson részt vett Boros Jenő pozsonyi magyar nagykövet is, aki egyebek között kifejezte reményét, hogy a szlovák parlament – Meciar kormányfő ígéretének megfelelően – novemberben valóban megvitatja és elfogadja az alapszerződést, amely további lehetőségeket nyit a két nép együttműködése előtt.

T2'' (Új Magyarország)

A Csemadok védelmében

A szlovák parlament magyar nemzetiségű képviselői felhívással fordultak a szlovákiai magyarsághoz. Ebben leszögezik, hogy a csőd szélén álló Csemadok a szlovákiai magyarság polgári társadalmának szervezésében pótolhatatlan szerepet tölt be. Ezért kéréssel fordulnak választóikhoz, valamint a közösségekhez, hogy lehetőségükhöz mérten támogassák anyagilag a kulturális szövetség tevékenységét. Ne engedjék, hogy a jelenlegi kormány kisebbségellenes politikájával megszüntesse azt a szervezetet, amely a túlélést biztosította, az iskolákat és az anyanyelvi kultúrát védte és védi az ismétlődő támadások ellen.

K. M.

2. Ami a *Népszabadság* és az *Új Magyarország* politikai habitusát illeti, globálisan a következők állapíthatók meg.

2.1. Míg a *Népszabadság*, igyekezőn megszabadulni a baloldaliság ballasztjaitól, láthatóan egyfajta szociálliberális karakter kialakítására törekszik, az *Új Magyarország* nyilvánvalóan vagy nyilvánvalóvá tehető módon a konzervatív eszméi, politikai áramlatok orgánumának tekinthető, esetenként nacionalista, antiszemita vagy annak minősíthető felhangokkal. Lásd például T3' (*Népszabadság*, 1995. október 20., 2) vs T3'' (*Új Magyarország*, 1995. október 20., 3).

T3' (Népszabadság)

Kézigránát robbant a szabadkai magyarok kulturális központjánál

Kézigránátot dobtak csütörtök hajnali három óra körül a szabadkai Népkör művelődési intézmény városközpontban található épületére. A vajdasági magyarság 125 éves kulturális központjánál történt robbanásban senki sem sérült meg, és az anyagi kár sem jelentős – tudtuk meg a Népkör munkatársától, Palusek Károlytól.

Szabadkai források lapunkkal közölték, hogy a robbanás nyugtalanságot keltett a városban. A támadásért senki sem vállalta a felelősséget, és a helybeliek attól tartanak, hogy a tettesek ezúttal sem kerülnek kézre, ahogyan a korábbi hasonló akciók elkövetői sem. A helyszíni szemlét elvégző szabadkai bíró, Milován Szalatics környezetéből szerzett értesüléseink szerint a már csaknem felújított épület homlokzatán 20-30 dionagyságú vagy ennél kisebb repeszbecsapódás helye látható. A népkör elől – az építési munkálatok miatt – el nem távolított állványzatnak köszönhető, hogy a szilánkok nem okoztak nagyobb kárt a környező épületekben. Minthogy a kézigránát az épület és az előtte található kőművesállvány közötti keskeny sávban robbant, a repeszek egy részét felfogták az állványzat gerendái. A másik részük azonban a környező házaknak csapódott, amelyek közül egynek betörték az ablakai.

A Népkör a támadás nyomán kiadott közleményében vandál cselekedetnek minősítette az akciót. A szervezet vezetősége kifejezte reményét, hogy a rendőrség felderítő munkája hatékony lesz. A támadást elítélte Kasza József polgármester és a szerbiai hatalmi párt helyi szervezete. Ágoston András, a Vajdasági Magyarok Demokratikus Közösségének elnöke kisebbségellenes hangulatkeltésnek nevezte a történeteket. Mint mondta, a feszült politikai légkör fenntartása azoknak az erőknek az érdeke, amelyek ellenzik a délszláv válság békés rendezését.

T3'' (Új Magyarország)

Merénylet a vajdasági Népkör ellen
Gránát Szabadkán

Komoly riadalmat váltott ki a délvidéki magyarság körében, hogy tegnap kora hajnalban Szabadkán bombát dobtak az itteni magyarság egyik legismertebb művelődési intézményére, a Népkör épületére. Az első hírek szerint valószínű, hogy kézigránátot használtak az eddig ismeretlen merénylők, de a Népkör éppen felújítás alatt álló épületét csak kisebb károsodás érte. Az utóbbi néhány háborús évben ez már a harmadik robbantás Szabadkán, az első két alkalommal katolikus templomok előtt robbantottak, a tettesek kilétére pedig sohasem derült fény.

A vajdasági magyarság elleni merénylet
Gránát robbant Szabadkán

Szabadkai politikai tényezők kivétel nélkül elítélték a vandál cselekményt. A Népkör vezetősége szerint a merénylet nemcsak az intézmény, hanem a vajdasági magyarság ellen is irányult. Mélységesen elítélte és a többnemzetiségű város lakói közötti jó viszony megbontására irányuló kísérletnek nevezte a robbantást a körzeti kormánybiztos és a szocialista párt helyi vezetősége.

Kasza József szabadkai polgármester szerint rettenetes tény, hogy a magyar művelődési egyesület székházán kívül a vajdasági magyarságot is támadás érte. Kasza, aki

a VMSZ szűkebb vezetőségének is a tagja, közvetett módon a VDMK-t vádolta meg a merényletért, azt nyilatkozta ugyanis, hogy a CDMK váltotta ki a feszültséget azzal, hogy a figyelmet a Nép kör felújítására irányította.

Sepsei Csaba, a VMDK körzeti szervezetének elnöke is erélyesen elítélte a cselekedetet, és reményét fejezte ki, hogy ezúttal, a korábbi esetektől eltérően fény derül a tettesek kiletére. Sepseit mélységesen megdöbbenette, hogy Kasza a VDMK-t összefüggésbe hozta a merénylettel, és cáfolta, hogy ennek bármilyen valóság alapja lenne.

Senki sem említette, de nem lehet elhallgatni azt sem, hogy a szabadkai merényletre egy nappal Horn Gyula magyar miniszterelnök jugoszláviai látogatása előtt került sor.

G. A.

A T3'' nacionalistának minősíthető vonásait bizonyos körökben aligha vonhatják kétségbe. (Csak zárójeliesen jegyzem meg, hogy ebben a tanulmányomban a „bizonyos körök” kifejezés többféleképpen is referencializálható. Stílszerűen például a *Népszabadság* 1996. október 11-i száma 9. oldalán olvasható szerkesztői válasz és verbális kontextusa felhasználásával stb. A szóban forgó szerkesztői válasz szövege a következő: „Oláh Miklós merész következtetéseit nem neveznénk sem a demokrácia, sem pártja betegségének, még kevésbé politikai monopóliumra való törekvésnek. Az – csakúgy, mint B. I. írása – szerintünk egy (1) vélemény. Bächer nem képvisel semmilyen pártot, a *Népszabadság* pedig nem monopolizálja a véleményeket. Az antiszemita irodalom megjelenése az MDF nagygyűlésén pedig talán figyelmeztethetné a szervezőket arra, kik érzik jól magukat rendezvényeiken. (A szerk.)”.)

2.2. A *Népszabadság* témakezelésére – nyelvi szempontból is – az útkeresés, olykor a bizonytalanság és a bonyolultság jellemző. Az *Új Magyarország* témakezelése ezzel szemben markánsabb benyomást kelt, olykor nyilvánvaló egyszerűsítésekkel, szűkítésekkel, néha félrevezető kitérőkkel. Lásd például T4' (*Népszabadság*, 1995. október 27., 2) vs T4'' (*Új Magyarország*, 1995. október 27., 3).

T4' (*Népszabadság*)

Nem mennek fegyveres magyar katonák Boszniába

A Boszniába esetleg bevonuló NATO-kontingensbe Magyarország nem kíván fegyveres katonákat küldeni. Erről a magyar kormány nyilatkozatban tájékoztatta a NATO brüsszeli illetékeseit, s a NATO megérti a magyar álláspontot – hangoztatta Német Sándor altábornagy, a Magyar Honvédség vezérkari főnöke tegnap Rómában. A magyar vezérkari főnök hivatalos látogatáson tartózkodik Olaszországban, s Guido Venturóni tengernaggyal, az egyesített olasz vezérkar főnökével folytatott tárgyalásai után nyilatkozott.

A megbeszélések során kiderült, hogy országaink helyzetéből adódóan hasonló gondok és problémák foglalkoztatják mindkét haderőt – mondta a magyar vezérkari főnök. Olaszország a NATO tagjaként más helyzetben van, s Róma már jelezte, hogy kész fegyveres csapatokat küldeni Boszniába. A mi történelmünk viszont annyira összefonódott a térséggel, hogy számunkra ez nem lenne célszerű – hangsúlyozta.

Az altábornagy szerint a NATO számára az a fontosabb, hogy a magyar kormány elvileg biztosította a csapatok felvonulásához az ország területét, és kész bizonyos logisztikai támogatást nyújtani.

A Boszniába küldött személyi állomány pihentetését, szükség esetén gyógykezelését Magyarország a honvédségi üdülők, kórházak felajánlásával segíteni kívánja. Szó volt a NATO-tagság kérdéséről is, anélkül, hogy az olasz fél bármire elkötelezte volna magát. A benyomás az, hogy az olaszok a NATO bővítése mellett vannak, s Magyarországot szívesen látnák majd soraiban.

A tárgyalásokon beszéltek arról is, hogy a mindkét országban tervbe vett haderőcsökkentést és átszervezést milyen formában kívánják megoldani. Egyes rész kérdéseket illetően a gondok, problémák ugyanazok: mi lesz a hadseregből kikerülő hivatásos állomány további sorsa, milyen szociális védőintézkedéseket kell tenni, miként lehet hasznosítani a csökkentés miatt felszabaduló katonai objektumokat – mondta.

T4" (Új Magyarország)

Magyarok nem vonulnak Boszniába – Clinton a beavatkozás kényszeréről
Jelképes részvétel

A Boszniába esetleg bevonuló NATO-kontingensbe Magyarország fegyveres katonákat nem kíván küldeni. Erről a magyar kormány nyilatkozatban tájékoztatta a NATO brüsszeli illetékeseit, s a NATO megérti a magyar álláspontot – hangoztatta Németh Sándor altábornagy, a Magyar Honvédség vezérkari főnöke tegnap Rómában. A magyar vezérkari főnök hivatalos látogatáson tartózkodik Olaszországban, és Guido Venturoni tengernaggyal, az egyesített olasz vezérkar főnökével folytatott tárgyalásai után nyilatkozott.

Olaszország a NATO tagjaként más helyzetben van, s Róma már jelezte, hogy kész fegyveres csapatokat küldeni Boszniába. „A történelmünk viszont annyira összefonódott a térséggel, hogy számunkra ez nem lenne célszerű. Úgy érzem, hogy a NATO meg is érti ezt az álláspontot” – hangsúlyozta Németh.

Az altábornagy szerint a NATO számára az a fontosabb, hogy a magyar kormány elvileg biztosította a csapatok felvonulásához az ország területét, és kész bizonyos logisztikai támogatást nyújtani. „Nyilvánvaló, hogy Magyarországnak ebben lehet komoly szerepe. Emellett készek vagyunk olyan csapatokat küldeni, amelyek fegyvertelenül mehetnek: orvosi, egészségügyi csoportot vagy más, logisztikai feladattal foglalkozó egységet. A Boszniába küldött személyi állomány pihentetését, szükség esetén gyógykezelését Magyarország a honvédségi üdülők, kórházak felajánlásával is segíteni kívánja. Azt hiszem a NATO szempontjából ez a jelentősebb. Az, hogy mi egy szakasz vagy század erővel részt veszünk vagy sem, a kontingens tevékenységét különösebben nem befolyásolja” – hangsúlyozta a vezérkari főnök.

A magyar vezérkari főnök találkozott a Sinai-félszigetre küldött többnemzetiségű megfigyelő erők, Multinational Forces and Observers (MFO) római központjának amerikai főigazgatójával is. Augusztus és szeptember folyamán 41 fő magyar kontingens érkezett a Sinai-félszigetre. A magyar békefenntartó csoport szeptember második felében érte el a teljes készenlétet, s most már teljes jogú tagként vesz részt az ottani tevékenységben. Wat T. Cluverius főigazgató elmondta, hogy elégedettek a magyarokkal: jól beilleszkedtek és nagyon jól hajtják végre azt a feladatot, amire kiküldték őket.

Bill Clinton közben arra figyelmeztetett, hogy amennyiben az Egyesült Államok nem küld szárazföldi csapatokat a Boszniában majdan felállítandó NATO-kötélékbe, a háború tovább terjedhet Európában. Ez pedig azzal a következménnyel fenyeget, hogy mindenképpen csapatokat kell vezényelni az öreg kontinensre, s az amerikaiak belekeverednek egy nem kívánt európai konfliktusba.

Az amerikai elnök szerdán este több száz meghívott előtt szólalt fel egy, Harry Truman néhai amerikai elnök tiszteletére rendezett diszvacsorán. Clinton társadalmi támogatást kért ahhoz a törekvéséhez, hogy sikerüljön meggyőznie a kongresszust: támogassa csaknem húszezer amerikai katona Boszniába vezénylését a NATO tervezett békefenntartó akciójának keretében.

A T4"-ben több olyan kitérő, részlet olvasható, amely az adott témához legfeljebb lazán vagy inkább csak indirekt módon kapcsolható.

3. A *Népszabadság* és az *Új Magyarország* geopolitikai orientációjával kapcsolatban nagyjában-egészében a következők mondhatók.

3.1. A *Népszabadság* inkább USA orientált (lásd többek között: *Egymillió fekete tüntetőt várnak Washingtonba* [1995. október 16., 2], *Az Egyesült Államok csapatokat küld Boszniába* [1995. október 18., 1-2], *Évfordulós ENSZ-világcsúcs* [1995. október 21., 2], *Megrovidített amerikai nyugdíjasok* [1995. október 21., 2], *Orosz-amerikai elnöki találkozó* [1995. október 24., 2], *Washington kész megvizsgálni Tokió indítványait* [1995. október 24., 2], *Amerikai-kínai csúcs* [1995. október 26., 2], *Jasszer Arafat Washingtont bírálja* [1995. október 27., 2], *Új szakszervezeti vezető az USA-ban* [1995. október 27., 2], *Közeledtek az amerikai-orosz álláspontok a NATO-akcióról* [1995. október 28., 2], *„Gingrich-csomag” az amerikaiaknak* [1995. október 28., 2], *Wallenberg-emlékmű Washingtonban* [1995. november 3., 2], *Vitázva gyászolnak az amerikai zsidó közösségekben* [1995. november 7., 2]); az *Új Magyarország* inkább brit tájékoztatót mutat (lásd például: *Ne húzz ujjat Nagy-Britanniával* [1995. október 12., 2], *Visszonylagos megkönnyebbülés a toryk körében* [1995. október 16., 2], *Tüntető Londoni feketék* [1995. október 18., 2], *A brit kormány és az északir béke gordiuszi csomója* [1995. október 28., 2]).

3.2. A *Népszabadság* valamennyivel nagyobb teret szentel az egykori Szovjetunió utódállamaival, elsősorban az Oroszországgal kapcsolatos híreknek (lásd egyebek között: *Német átütémezés Moszkvának* [1995. október 6., 2], *Közirev: Új szakasz kezdődhet az orosz-NATO kapcsolatokban* [1995. október 7., 2], *Varsó és Prága orosz célpont lenne?* [1995. október 9., 2], *Moszkvát nem szabad megalázni* [1995. október 25., 2], *Kisegítő feladatot kapnak az orosz egységek* [1995. október 27., 2], *Tallin jobbra fordul* [1995. október 28., 2], *Moszkva kevesebb hagyományos fegyvert szerel le* [1995. október 30., 2], *Moszkvának nincs átgondolt stratégiája* [1995. november 1., 2], *Moszkvai NATO-dilemmák* [1995. november 2., 2], *Jelcin nem adta át jogköreit* [1995. november 6., 3] stb.), mint az *Új Magyarország*.

3.3. A *Népszabadság* terjedelmesebb és árnyaltabb képet nyújtott a vizsgált időszak minden bizonnyal legnagyobb horderejű politikai eseményéről, Jichak Rabin meggyilkolásáról, mint az *Új Magyarország*. (Lásd még az 5.3. alatt.)

4. A két napilap lingvisztikai jellemzőiről az alábbiak állapíthatók meg.

4.1. Lexiko-szemantikai szinten a *Népszabadság*ban közölt külpolitikai anyagok ki-egyensúlyozottabbak, mértéktartóbbak, diszkriminatív, pejoratív stb. lexikai elemeket alig vagy egyáltalán nem tartalmaznak; az *Új Magyarország* lexikai anyagában ugyanakkor nem ritka a konzervatív vagy jobboldali politikai szóhasználatba tartozónak tekinthető kifejezések alkalmazása. Bizonyosságul tekintsük itt a T1' („Nyilvános megemlékezést tartottak a magyar fővárosban” – *Népszabadság*), a T1'' („Megemlékezés a zsinagógánál” – *Új Magyarország*), valamint a T2' („Veszélyben a Csemadok” – *Népszabadság*) és a T2'' („A Csemadok védelmében” – *Új Magyarország*) domináns lexikai elemeinek egyikét-másikat.

A „Nyilvános megemlékezést tartottak a magyar fővárosban” című cikket (T1') a következő lexikai elemek dominálják: *adózik, elitél, ellenez, erőszak, gyalázatos, gyászol, haza, küzd, megbékél, nagyközönség, próféta, tragikus* stb.

A „Megemlékezés a zsinagógánál” című közleményt (T1'') inkább az alábbi lexémák specifikálják: *államférfi, béke, cionizmus, diplomata, elhunyt, főrabbi, katona, megrendülés, nyugalom, politikus, temetés* stb.

A „Veszélyben a Csemadok” című írást (T2') olyan szavak jellemzik, mint: *árnyoldal, együttélés, együttműködés, ígéret, lehetetlenülés, lehetőség, nemzeti, nemzetközi, remény, sorvadás, tolerancia, veszély* stb.

„A Csemadok védelmében” című szöveget (T2'') inkább a következő elemek dominálják: *anyanyelvi, biztosít, csőd, -ellenes, felhívás, kisebbség, megszüntet, pótolhatatlan, támadás, túlélés, véd, védelem* stb.

4.2. Szintaktikai szinten a *Népszabadság* anyagai bonyolultabbak, körülményesebbek, talán ezzel összefüggésben nyitottabbak, a szövegmondatok általában mélyebb alá-szerkesztettségűek, gyakori ambiguitásuk rendszerint többféle interpretációs lehetőséget tesz lehetővé; az *Új Magyarország* szövegmondatai ezzel szemben többnyire egyszerűbbek, egyértelműbbek, alighanem adekvátábban szereznek érvényt a magyar nyelvhelyesség klasszikusnak tekinthető szabályrendszerének. Bizonyosságul vegyük szemügyre itt a T1' („Nyilvános megemlékezést tartottak a magyar fővárosban” – *Népszabadság*), a T1'' („Megemlékezés a zsinagógánál” – *Új Magyarország*), valamint a T2' („Veszélyben a Csemadok” – *Népszabadság*) és a T2'' („A Csemadok védelmében” – *Új Magyarország*) kommunikációegységeit (lásd a szögletes zárójelbe tett k.. jelű szimbólumokat, melyek közt a kötőszók kurzív szedése azt juttatja kifejezésre, hogy azok nem részei a kommunikációegységeknek, hanem csak ezek összekapcsolására szolgálnak), továbbá néhány (bonyolultabb) kommunikációegység összetevőszerkezetét. A szóban forgó egységek összetevőit reprezentáló, dőlt betűkkel szedett szimbólumok különféle szerkezeteket jelölnek (MIÉGSZ: minőségjelzős szerkezet, BIRTJSZ: birtokos jelzős szerkezet stb.); az álló nagybetűkkel szedett szimbólumok pedig (szöveg)mondatrészeket minősítenek.

A T1' kommunikációegységei

[k00] Nyilvános megemlékezést tartottak a magyar fővárosban

[k01] Munkatársunktól

[k02] Tragikusan igazolódtak be a próféta szavai: [k03] Jeruzsálem, a szent város méregkehelyé változott – [k04] kezdte ünnepi gyászbeszédét Schweitzer József országos főrabbi.

[k05] A szombat este meggyilkolt izraeli miniszterelnök, Jichak Rabin tiszteletére tartott tegnap délutáni nyilvános megemlékezésen a főrabbi fájdalommal hangoztatta: [k06] zsidó ember oltotta ki zsidó ember életét, [k07] ez pedig a világ zsidóságának mélységes szégyene. [k08] Hozzátette: [k09] egy hazája nyugalmaért, biztonságáért küzdő politikus lépéseit lehet pártolni vagy ellenezni, *de* [k10] életét kioltani gyalázatos cselekedet. [k11] Schweitzer József beszédében elítélt mindenfajta erőszakot, és [k12] reményét fejezte ki a térség végső megbékélésével kapcsolatban.

[k13] A beszédet követően Izrael Állam budapesti nagykövetének a gyászoló közönséghez írt levelét olvasták fel. [k14] A Dohány utcai zsinagógánál tartott megemlékezés végén Magyarország vezető politikusai is mécseset gyújtottak a meggyilkolt izraeli miniszterelnök emlékének adózva.

[k15] A budapesti izraeli nagykövetség a diplomáciai képviselők számára ma és holnap 11 és 13 óra között, nagyközönség számára holnap 13.30 és 15.30 között teszi lehetővé a gyászkönyvbe való bejegyzést a nagyköveti rezidencia Csévi utca 19/B alatti épületében.

[k16] Mécsesek a meggyilkolt izraeli kormányfő emlékére

[k17] Bánhalmi János felvétele

A T1' néhány kommunikációegységének összetevőszerkezete

[k05]

A szombat este meggyilkolt izraeli miniszterelnök, Jichak Rabin tiszteletére tartott

BIRTJSZ

IDŐ-HSZ

MIÉGJSZ

MIÉGJSZ

BIRTJSZ

BIRTJSZ

CÉL-HSZ

MIÉGJSZ

tegnap délutáni nyilvános megemlékezésen a főrabbi fájdalommal hangoztatta:

MIÉGJSZ

MIÉGJSZ MIÉGJSZ

HELYH

ALANY MÓD-H

ÁLLÍT

[k09]

egy hazája nyugalmaért, biztonságáért küzdő politikus lépéseit

BIRTJSZ

CÉL-HSZ

CÉL-HSZ

MIÉGJSZ

BIRTJSZ

TÁRGYSZ

lehet pártolni vagy ellenezni,

ÁLLÍT ALANY ∨ ALANY

[k14]

A Dohány utcai zsinagógánál tartott megemlékezés végén

MIÉGJSZ

HELYHSZ

MIÉGJSZ

BIRTJSZ

HELYH

Magyarország vezető politikusai mécsesét gyűjtottak

BIRTJSz

MIÉGJSz

ALANY TÁRGY ÁLLÍT

a meggyilkolt izraeli miniszterelnök emlékének adózva.

MIÉGJSz

MIÉGJSz

BIRTJSz

RÉSZHSz

MÓD-H

A T1'' kommunikációegységei

[k00] Megemlékezés a zsinagógánál

[k01] A Budapesti Zsidó Hitközség a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége és a magyarországi zsidószervezetek Jichak Rabin izraeli miniszterelnök temetése idején, tegnap délután 14 órakor a Dohány utcai zsinagóga előtt, a cionizmus megalapítójáról elnevezett Herzl téren nyilvános megemlékezést és mécsesgyűjtást tartottak.

[k02] Schweitzer József országos főrabbi gyászbeszédében arról szólt, *hogy* [k03+] a magyarországi zsidóság, csakúgy, *mint* [k04] az egész kultúr világ [+k03] fájdalommal és megrendüléssel fogadta Jichak Rabin meggyilkolásának hírért. [k05] Az elhunyt katonaként, diplomataként, politikusként és államférfiként szolgálta a zsidó nép ügyét, [k06] minden erejével azon volt, *hogy* [k07] eljöjjön a béke és a nyugalom korszaka, [k08] Izrael népe békés és biztonságos határok között élhessen.

[k09] Fotó: Nagy Béla

[k10] A gyászolók sorai a Dohány utcai zsinagóga előtt

A T1'' néhány kommunikációegységének összetevőszervezete

[k05]

Az elhunyt katonaként, diplomataként, politikusként és államférfiként

ALANY ÁLLPH ÁLLPH ÁLLPH ÁLLPH

szolgált a zsidó nép ügyét,

MIÉGJSz

BIRTJSz

ÁLLÍT

TÁRGY

[k07]

eljöjjön a béke és a nyugalom korszaka,

BIRTJSz~BIRTJSz

ÁLLÍT

ALANY

A T2' kommunikációegységei

[k00] Veszélyben a Csevadok

[k01] Tolerancia és együttélés a nemzeti kisebbségekkel címmel [k02] szerdán egész napos nemzetközi konferenciát szervezett a Szlovák–Magyar Baráti Társaság (SZMBT) – [k03] jelentette Losoncra Farkas József György.

[k04] Több mint félszáz hazai és külföldi meghívott részvételével tegnap reggeltől estig folyt a vélemények ütköztetése a kisebbségi lét kérdéseiről a losonci Vigadó nagytermében. [k05] Az 1993-ban alakult és országos hálózatát most építő SZMBT a szlovákiai Helsink Társasággal együttműködve küldte szét meghívóit, [k06] amelyeket elfogadva mindkét országból számos határ menti település polgármestere, továbbá a Csemadok és a Matica Slovenská kulturális szervezetek képviselői, a pozsonyi külügyminisztérium munkatársai jöttek el Losoncra.

[k07] Számos felszólaló beszélt a jelenlegi helyzet árnyoldalairól. [k08] Különösen a Csemadok anyagi ellehetetlenülése, s [k09] ennek következtében a szlovákiai magyar kulturális élet sorvadásának a veszélye foglalkoztatta a jelenlévőket.

[k10] A tanácskozáson részt vett Boros Jenő pozsonyi magyar nagykövet is, [k11] aki egyebek között kifejezte reményét, *hogy* [k12] a szlovák parlament – Meciar kormányfő ígéretének megfelelően – novemberben valóban megvitatja és elfogadja az alapszerződést, [k13] amely további lehetőségeket nyit a két nép együttműködése előtt.

A T2' néhány kommunikációegységének összetevőszerkezete

[k09]

ennek következtében a szlovákiai magyar kulturális élet

MIÉGSZ

MIÉGSZ

MIÉGSZ

BIRTJSZ

OK--H

sorvadásának a veszélye foglalkoztatta a jelenlévőket.

BIRTJSZ

ALANY ÁLLÍT

TÁRGY

[k12]

a szlovák parlament – Meciar kormányfő ígéretének megfelelően –

MIÉGSZ

BIRTJSZ

MIÉGSZ

BIRTJSZ

ALANY

MÓD-H

novemberben valóban megvitatja és elfogadja az alapszerződést,

IDŐ-H

NYSZÓ ÁLLÍT

~

ÁLLÍT

TÁRGY

A T2'' kommunikációegységei

[k00] A Csemadok védelmében

[k01] Tudósítónktól:

[k02] A szlovák parlament magyar nemzetiségű képviselői felhívással fordultak a szlovákiai magyarsághoz. [k03] Ebben leszögezik, *hogy* [k04] a csőd szélén álló Csemadok a szlovákiai magyarság polgári társadalmának szervezésében pótolhatatlan szerepet tölt be. *Ezért* [k05] kéréssel fordulnak választóikhoz, valamint a közönségekhez, *hogy* [k06] lehetőségükhez mérten támogassák anyagilag a kulturális szö-

vetség tevékenységét. [k07] Ne engedjék, *hog*y [k08] a jelenlegi kormány kisebbségellenes politikájával megszüntesse azt a szervezetet, [k09] amely a túlélést biztosította, [k10] az iskolákat és az anyanyelvi kultúrát védte és védi az ismétlődő támadásokkal szemben.

[k11] K. M.

A T2'' néhány kommunikációegységének összetevőszervezete

[k05]

kéréssel fordulnak választóikhoz, valamint a közösségekhez,

OK--H ÁLLÍT ÁLLNH ÁLLNH

[k08]

a jelenlegi kormány kisebbségellenes politikájával megszüntesse azt a szervezetet,

<i>MIÉGSZ</i>	<i>MIÉGSZ</i>		<i>KIJLSZ</i>
ALANY		ESZKH	ÁLLÍT
			TÁRGY

4.3. A *Népszabadság* képi anyaga autentikusnak, az *Új Magyarországé* kihívóbbnak, olykor provokatívnek tartható. (Lásd még az 5.3. alatt.)

5. A szociolingvisztikai érdekű kreatív-produktív gyakorlatokat oly módon készítettem elő, hogy a T1' és a T1'' meg a T2' és a T2'' vehikulumából töröltem a címeteket, valamint az általam kulcsfontosságúnak ítélt szövegszavakat, továbbá a T1' és a T1'' képi komponensét (lásd F1' és F1''), egyrészt arra kérve a felmérésbe bevont 66 (20-21 éves korú) főiskolai hallgatót, hogy egészítsék ki az üresen hagyott részeket úgy, hogy eredményül egy számukra elfogadható (publicisztikai) szöveget kapjanak, s adjanak cím(ek)et is annak (cloze technika); másrészt, hogy a T1', illetőleg a T1'' verbális összetevőjéhez rendeljék hozzá a külön lapon mellékelt két fotó (F1', illetőleg F1'') közül azt, amelyiket megfelelőbbnek tartják (multimedialitás), s választásukat indokolják is meg.

A cloze technikán alapuló feladatok eredményeit az 1., a 2., a 3. és a 4. táblázat foglalja össze (12–12 megoldást mutatva be). A táblázatok fejlécében az adott szövegből törölt (általam kulcsfontosságúnak tartott) eredeti kifejezések szerepelnek (kövérral szedve), első oszlopában a hallgatók sorszámát tüntettem fel, utolsó oszlopa és sora pedig az oszlopok, illetőleg a sorok eredményeit összegzi. Az eredetivel azonos megoldásokat kövér betűkkel emeltem ki. (A címek bemutatására itt nem térek ki külön.)

5.1. A vizsgált, reprezentatívnek tekinthető minta politikai mentalitása józan, reális, a szélsőséges megnyilvánulásoktól mentesnek tartható.

5.2. A gyakorlatokon résztvevők érzékenyebben reagálnak ugyan a magyarságot (is) érintő külpolitikai kérdésekre, mint más tematikákra, de nacionalista vonások csak elvétve tapasztalhatók.

A T2' („Veszélyben a Csemadok” – *Népszabadság*) és a T2'' („A Csemadok védelmében” – *Új Magyarország*) tematikájával kapcsolatban például a reprezentált minta csaknem kétharmada véli rosszabbnak a Szlovákiában élő magyarok helyzetét a T2'-ben kifejezésre jutónál, s csupán néhány hallgatóban merül fel a szlovákiai magyarság autonómiájának gondolata, illetőleg ellenállásának kérdése. Ez utóbbiak egyike a következőképpen fogalmazná át a T2' szövegét (lásd T2'/12, vö. 1. táblázat). (A hallgatók megoldásait kurzív szedés jelzi.)

Szlovák-magyar kisebbségi találkozó

Ellenállás és együttélés a nemzeti kisebbségekkel címmel szerdán egész napos kulturális konferenciát szervezett a Szlovák–Magyar Baráti Társaság (SZMBT) – jelentette Losoncról Farakas József György.

Több mint félszáz hazai és külföldi meghívott részvételével tegnap reggeltől estig folyt a vélemények ütköztetése a kisebbségi magyarok kérdéseiről a losonci Vigadó nagytermében. Az 1993-ban alakult és országos hálózatát most építő SZMBT a szlovákiai Helsinki Társasággal együttműködve küldte szét meghívóit, amelyeket elfogadva mindkét országból számos határ menti település polgármestere, továbbá a Csemadok és a Matica Slovenská kulturális szervezetek képviselői, a pozsonyi külügyminisztérium munkatársai jöttek el.

Számos felszólaló beszélt a jelenlegi helyzet *nehézségeiről*. Különösen a Csemadok anyagi ellehetetlenülése, s ennek következtében a szlovákiai magyar kulturális élet *hanyatlásának* a veszélye foglalkoztatta a jelenlevőket.

A tanácskozáson részt vett Boros Jenő pozsonyi magyar nagykövet is, aki egyebek között kifejezte reményét, hogy a szlovák parlament – Meciar kormányfő *ígéretének* megfelelően – novemberben valóban megvitatja és *aláírja* az alapszerződést, amely további lehetőségeket nyit a két nép együttműködése előtt.

Megjegyzem, hogy a Csemadok mozaikszót egyetlen hallgató sem ismerte – feloldását (Csehszlovákiai Magyar Dolgozók Kultúregyesülete) meg kellett adnom a számukra.

A T2'-vel szemben a T2'' („A Csemadok védelmében” – *Új Magyarország*) tágabb teret enged a szomszédos országokbeli magyarság pusztulása hangulatának és nacionalista megnyilvánulásoknak. Az egyik kísérletben résztvevő személy például így írta át a T2'' szövegét (lásd T2''/24, vö. 2. táblázat).

T2''/24

Az utolsó szó jogán

A szlovák parlament magyar nemzetiségű képviselői *petícióban* fordultak a szlovákiai iskolákhoz. Ebben leszögezik, hogy a csőd szélén álló Csemadok a szlovákiai magyarság polgári társadalmának szervezésében *nélkülözhetetlen* szerepet tölt be. Ezért kéréssel fordulnak az *oktatókhoz*, valamint a közösségekhez, hogy lehetőségükhöz mérten támogassák anyagilag a kulturális szövetség tevékenységét. Ne engedjék, hogy a jelenlegi kormány *magyarellen*es politikájával *halálra* ítélje azt a szervezetet, amely az *egységet* biztosította, az iskolákat és az anyanyelvi kultúrát védte és védi az ismétlődő *nacionalizmussal* szemben.

	(1) tolerancia	(2) nemzetközi	(3) vélemények	(4) lét	(5) árnyol- dalairól	(6) sorvadá- sának	(7) ígéretének	(8) elfogadja	(9) együtt- működése	
1	tolerancia	nemzetiségi	vélemények	ügyek	következ- ményeiről	lesüllyedé- sének	nyilatkoza- tának	aláírja	közeledése	2
2	tolerancia	országos	nézetek	jogok	tarthatat- lanságáról	összeomlá- sának	elképzele- seinek	aláírja	barátsága	1
3	tolerancia	nemzetközi	érdekek	nemzetek	tarthatat- lanságáról	pusztulásá- nak	szándéká- nak	aláírja	együttmű- ködése	3
4	megbékülés	egyeztető	vélemények	jogok	tarthatat- lanságáról	visszaszor- ulásának	javaslatá- nak	megköti	együttmű- ködése	2
5	együttmű- ködés	nemzetiségi	érvek	csoportok	tarthatat- lanságáról	eltűnésének, megszűné- sének	ígéretének, bejelenté- sének	megköti	együttmű- ködése	2
6	összefogás	nyílt	vélemények	nép csoport	tarthatat- lanságáról	hanyatlásá- nak	javaslatá- nak	rögzíti	együttmű- ködése	2
7	fejlődés	kisebbségi	problémák	helyzet	tarthatat- lanságáról	pusztulásá- nak	ígéretének	rögzíti	kapcsolata	1
8	munka	zártkörű	vélemények	jogok	tarthatat- lanságáról	elsorvadá- sának	rendeleté- nek	megfogal- mazza	együttélése	2
9	munka	kisebbségi	érvek	helyzet	tarthatat- lanságáról	pusztulásá- nak	ígéretének	aláírja	együttmű- ködése	2
10	kultúra	kisebbségi	felek	helyzet	okáról	romlásának	ígéretének	aláírja	együttélése	1
11	önállóság	nemzetközi	álláspontok	gondok	tarthatat- lanságáról	hanyatlásá- nak	javaslatá- nak, kezde- ményezé- sének	véglegesíti	együttélése	1
12	ellenállás	kulturális	vélemények	magyarok	nehézsége- iről	hanyatlásá- nak	ígéretének	aláírja	együttmű- ködése	3
	3	2	5	0	0	1	5	0	6	22

1. táblázat („Veszélyben a Csevadok” [T2] – Népszabadság)

	(1) felhívással	(2) magyar- sághoz	(3) pótolhatat- lan	(4) választóik- hoz	(5) engedjék	(6) kisebbség- ellenes	(7) megszün- tesse	(8) túlélést	(9) támadá- sokkal	
13	kérvénnyel	magya- rokhoz	fontos	szerveze- tekhez	következ- zen be	következet- len	megszün- tesse	összefogást	támadá- sokkal	3
14	kérvénnyel	parlament- hez	fontos	lakossághoz	engedjék	helytelen, nemzetiségi	megszün- tesse	önállósá- got, fenn- állást	támadá- sokkal	3
15	kérvénnyel	parlament- hez	fontos	kormányhoz	tévessze meg	„kultúra”- ellenes, figyel- metlen	ellenzi, tiltja	fejlődést	támadá- sokkal	1
16	levéllel	parlament- hez	fontos	a parlament- hez	feledjék	kulturális	támadja	autonómiát	támadá- sokkal	1
17	kérelemmel	alapítvá- nyokhoz	meghatáro- zó	az alapítvá- nyokhoz	engedjék	magyar- ellenes	el lehetet- leníti	oktatást	támadá- sokkal	2
18	beadvány- nyal	parlament- hez	fontos	a parlament- hez	feledjük	sajátos	hátráltatja	autonómiát	atrocitá- sokkal	0
19	kérvénnyel	parlament- hez	fontos	lakossághoz	engedjék	nemzetiségi	megszün- tesse	összefogást	támadá- sokkal	3
20	kiáltvány- nyal	magyar- sághoz	fontos	a polgárok- hoz	tűrjék	magyar- ellenes	tönkretegye	megmara- dást	atrocitá- sokkal	1
21	kéréssel	néphez	fontos	szlovákok- hoz	féljenek	következet- len	veszélyez- teti	összefogást	támadá- sokkal	1
22	kérvénnyel	parlament- hez	jelentős	hatóságok- hoz	engedjék	nemzetiségi	tönkretegye	összefogást	elnyomás- sal	1
23	kérvény- nyel, kérelemmel	parlament- hez	jelentős	képviselők- höz	engedjék	nemzetiségi	eltiporja, megszün- tesse	szuvereni- tást	támadá- sokkal	3
24	petícióban	iskolákhoz	nélkülözhe- tetlen	oktatókhoz	engedjék	magyar- ellenes	halálra ítélje	egységet	nacionaliz- mussal	1
	0	2	0	0	6	0	4	0	8	20

2. táblázat („A Csemadok védelmében” [T2"] – *Uj Magyarország*)

	(1) tragikusan	(2) mérgekkel- bellyé	(3) megemlé- kezésen	(4) hangoz- tatta	(5) mélységes	(6) gyalázatos	(7) megbéké- lésével	(8) politikusai	(9) gyász- könyvbe	
25	jól	-	megbe- szélésen	tudatta	mérhetetlen	bűnös	helyreállítá- sával	politikusai	gyászszertar- tartásra	1
26	gyászosan	gyilkossá	megemlé- kezésen	jegyzi meg	lemoshatatlan	méltatlan	harcaival	politikusai	-	2
27	-	-	megemlé- kezésen	mondta	legnagyobb	értelmetlen	békéjével	politikusai	gyászmi- sére	2
28	sajnálato- san	gyilkosok barlangjává	beszédé- ben	állapította meg	hatalmas	Isten elleni	békéjével	politikusai	gyászszertar- tartásra	1
29	hamisan	pokollá	megemlé- kezésen	konsta- tálta	mérhetetlen	megbo- csáthatatlan	megbéké- lésével	politikusai	gyász- könyvbe	4
30	jól	hátrányára	megemlé- kezésen	mondta ki	nagy	megbo- csáthatatlan	békéjével	politikusai	-	2
31	pontosan	semmit (sem)	ülésen	jelentette be	borzalmas	barbár	védelmé- zésével	zsidói	-	0
32	hűen	-	megemlé- kezésen	közölte	legnagyobb	meggondo- latlan, felelőtlen, végzetes	nyugalmá- val, békéjével	politikusai	emlék- könyvbe	2
33	tragikusan	hátrányára	gyászmi- sén	hangoz- tatta	nagy	szörnyű, elítélendő	nyugalmával	politikusai	-	3
34	helyesen	bűnök városává	megemlé- kezésen	mondta	valóságos	embertelen	megbéké- lésével	politikusai	(?) könyvbe	3
35	helyesen	gyilkossá	szertartá- son	közölte	nagy	barbár	megbéké- lésével	tisztviselői	(?) könyvbe	1
36	helyesen	pokollá, temetővé	beszédé- ben, megemlé- kezésen	közölte, nyugtázta	hatalmas, megfogha- tatlan	„merész”, igazságtalan	védelmével	politikusai	megemlé- kezésre	2
	1	0	7	1	0	0	3	10	1	23

3. táblázat („Nyilvános megemlékezést tartottak a magyar fővárosban” [T1] – Népszabadság)

	(1) zsidó- szervezetek	(2) cioniz- mus	(3) nyilván- os	(4) gyász- beszédében	(5) kultúrvilág	(6) fogadta	(7) béke	(8) békés	(9) határok	
37	zsidók	ország	tisztelet- teljes	többek közt	zsidóság	vette tudomásul	béke	jó	körülmények	2
38	zsidóság	hitközösség	szomorú	a megjelen- teknek	világ	fogadta	béke	boldog, békés	körülmények	5
39	zsidóság	zsinagóga	széles körű, békés	beszédében	zsidó nép	vette tudomásul	béke	békés	feltételek	4
40	főrabbi	hitközösség	csöndes	beszédében	világ	fogadta	béke	nyugodt	körülmények	4
41	zsidók	épület	gyászos	beszédében	népközösség	fogadta	béke	nyugodt	népek, országok	4
42	zsidók	követség	ünnepélyes	összegyűl- teknek	világ	hallotta	boldog- ság	békés	országok	3
43	zsidó nagykövet- ség	szövetség	ünnepélyes	helyettes	ország	hallotta	béke	kedvező	körülmények	2
44	zsidók	ország	szomorú	beszédében	világ	fogadta	béke	békés	körülmények	6
45	zsidóság	zsinagóga	ünnepi	mindamel- lett	zsidó nép	fogadta	béke	nyugodt	falak	3
46	főrabbi	-	ünnepélyes	búcsúzó- nak	ország	hallotta	béke	barátság- os	körülmények	1
47	zsidóság	-	csendes	a résztvevők- nek	nemzet	fogadta	béke	kedvező	körülmények	3
48	zsidók	-	közös	az összegyűl- tekhez	zsidóság	fogadta	béke	békés	körülmények	4
	10	0	0	4	4	7	11	5	0	41

4. táblázat („Megemlékezés a zsinagógánál” [T1"] – Új Magyarország)

A T2''/24 szerzője átírását a következőképpen indokolta: „A megoldásom talán egy kicsit túlzó, meglehet, nem írnak ilyet az újságok, de a valóság ez lenne – szerintem.”

5.3. A vizsgált időszakban nemzetközileg is felerősödött antiszemitizmusnak (lásd például a „Lengyelek az antiszemitizmus ellen” című cikket a *Népszabadság* 1995. november 3-i számában) szinte nyoma sincs a vizsgálatba bevont személyek körében. Jellemző például, hogy a *cionizmus* szót a többségük nem ismerte, vagy nem volt tisztában a jelentésével.

A reprezentált személyek egyike a T1' („Nyilvános megemlékezést tartottak a magyar fővárosban” – *Népszabadság*) szövegét például a következőképpen írta át (lásd T1'/28, vö. 3. táblázat).

T1'/28

Schweitzer József főrabbi gyászbeszéde a Dohány utcai zsinagóga előtt

Sajnálatosan igazolódtak be a próféta szavai: Jeruzsálem, a szent város gyilkosok barlangjává változott – kezdte ünnepi gyászbeszédét Schweitzer József országos főrabbi.

A szombat este meggyilkolt izraeli miniszterelnök, Jichak Rabin tiszteletére tartott tegnap délutáni nyilvános *beszédében* a főrabbi fájdalommal *állapította meg*: zsidó ember oltotta ki zsidó ember életét, ez pedig a világ zsidóságának *hatalmas szégyene*. Hozzátette: egy hazája nyugalmaért, biztonságaért küzdő politikus lépéseit lehet pártolni vagy ellenezni, de életét kioltani *Isten elleni cselekedet*. Schweitzer József beszédében elítélt mindenfajta erőszakot, és reményét fejezte ki a térség végső *békéjével* kapcsolatban.

A beszédet követően Izrael Állam budapesti nagykövetének a gyászoló közönséghez írt levelét olvasták fel. A Dohány utcai zsinagógánál tartott megemlékezés végén Magyarország vezető *politikusi* is méceszt gyűjtöttek a meggyilkolt izraeli miniszterelnök emlékének adózva.

A budapesti izraeli nagykövetség a diplomáciai képviselők számára ma és holnap 11 és 13 óra között, nagyközönség számára holnap 13.30 és 15.30 között teszi lehetővé a *gyászszertartásra* való bejegyzést a nagyköveti rezidencia Csévi utca 19/B alatti épületben.

S noha a T1'' („Megemlékezés a zsinagógánál” – *Új Magyarország*) explicit módon tartalmaz antiszemita kifejezéseket, azok a vizsgálatba bevont személyek körében, a cikk megjelenése, illetőleg a felmérés időpontjában lényegében talajtalanok (legalábbis ezt a verbális kontextust illetően). Tekintsünk itt is egy átírást (lásd T1''/44, vö. 4. táblázat).

Megemlékezés Jichak Rabin tiszteletére

A Budapesti Zsidó Hitközség a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége és a magyarországi zsidók Jichak Rabin izraeli miniszterelnök temetése idején, tegnap délután 14 órakor a Dohány utcai zsinagóga előtt, az ország megalapítójáról elnevezett Herzl téren *szomorú* megemlékezést és mécsesgyújtást tartottak.

Schweitzer József országos főrabbi *beszédében* arról szólt, hogy a magyarországi zsidóság, csakúgy, mint az egész világ fájdalommal és megrendüléssel *fogadta* Jichak Rabin meggyilkolásának hírért. Az elhunyt katonaként, diplomataként, politikusként és államférfiként szolgálta a zsidó nép ügyét, minden erejével azon volt, hogy eljőjön a *béke* és a nyugalom korszaka, Izrael népe *békés* és biztonságos *körülmények* között élhessen.

Figyelemreméltó tanulságokkal szolgáltak a T1' és a T1'' illusztrációi, a multimedialis gyakorlatok.

A T1' képi komponensének (F1') meghatározó tényezői a következők: a körbefutó kerítés, a (kerítésen belül) gyászoló (álló, illetőleg lehajló magánemberekből, közéleti személyiségekből, egyházi méltóságokból álló) tömeg és a (földön) meggyújtott, égő mécsesek. A '(kerítésen belül) gyászoló (álló, illetőleg lehajló magánemberekből, közéleti személyiségekből, egyházi méltóságokból álló) tömeg' képi konfiguráció kontextspecifikus szemantikai architektonikáját a következőképpen verbalizálhatni: az emberek megemlékezést tartanak az izraeli kormányfő meggyilkolása alkalmából. Ezt a szemantikai architektonikát a képi komponens másik összetevője ('[földön] meggyújtott, égő mécsesek') kontextuálisan motiválja.

A T1'' képi komponensének (F1'') meghatározó tényezői a következők: a háttérben a budapesti zsinagóga épülettömbje (a Dohány utca felől), az előtérben egy kezében gyertyát tartó kisgyerek, mögötte zászlókat tartó férfiak (a zászlók egyike az izraeli), körülöttük vonuló tömeg. A 'a budapesti zsinagóga épülettömbje', 'kezében gyertyát tartó kisgyerek', 'zászlókat tartó férfiak', 'vonuló tömeg' képi konfiguráció kontextspecifikus szemantikai architektonikáját a következőképpen verbalizálhatni: az emberek demonstrációt tartanak az izraeli kormányfő meggyilkolása alkalmából.

A reprezentált minta mintegy 80 %-a a T1' és a T1'' verbális összetevőjéhez egyaránt a F1' képi komponenszt rendelte hozzá adekvát illusztrációként. Tekintsünk itt néhány indoklást a képi komponens hozzárendelésére vonatkozóan. (Az indoklások sorszámai a hallgatók táblázatokban is szereplő azonosítói.)

26. A F1' képet azért tartom hitelesebbnek, mert a mécsesgyújtás jobban kifejezi a gyász perceit, szemben a F1'' jelű képpel, amelyen emberek zászlókkal vonulnak föl.

29. Jichak Rabin politikus volt, országa első embere, aki mindent megtett népe érdekében. A zászló egy nép, egy állam jelképe, ezen az alapon választottam a F1'' jelű fotót. (A F1' jelű képet inkább egy olyan cikkhez tudom elképzelni, amelyben a II. világháborúban elhunyt zsidókra emlékeznek.)

30. Ez az esemény nem tűr el nyugodt temetést egy ilyen barbár cselekedet után, az embereknek utcára kell vonulniuk. Ezért választottam a **F1''** jelű fotót.

31. A **F1'** kép a miniszterelnök méltatása után a magyarországi megemlékezést helyezi előtérbe, ezért választottam ezt. Az **F1''** kép hangulata számomra inkább egy tüntetés forgatagát jellemzi, mint egy temetési menetét.

34. A **F1'** kép jobban illik egy kegyeleti szertartáshoz, mint a **F1''**, amelyik inkább valamiféle tüntetés hangulatát idézi.

39. A **F1'** kép ábrázolja a cikkben említett mécsesgyűjtást és csendes emlékezést. A **F1''** jelű képen inkább tüntetés vagy demonstráció látható.

40. Azért választottam a **F1'** képet, mert a **F1''** inkább egy tüntetés eseményeit ábrázolja, mint egy gyászos megemlékezését.

42. A megemlékezés jellegéhez jobban illeszkedik a **F1'** kép, melyen a megmozdulás nem demonstratív célú (a **F1''** jelű fotó inkább ezt sugallja), hanem őszinte tiszteletnyilvánítás Rabin előtt. Az emberek arca is emlékező és megrendült, s valamiféle mély gyász érződik a mécses gyújtó idős emberek mozdulataiból.

44. A **F1''** kép inkább felvonuláshoz hasonlít, semmint búcsúzáshoz. A **F1'** viszont egyértelműen a szövegben említett mécsesgyűjtást ábrázolja, ezért választottam ezt.

Miként azt a hallgatók indoklásai is bizonyít(hat)ják, egy multimedialis kommunikáció összarchitektonikája a verbális és a képi architektonikák egymásra vetítésével konstituálódik, s a képi komponens adott esetben alapvetően módosíthatja a verbális összetevő, illetőleg az összarchitektonika jelentését.

Az elemzés eredményei (a domináns lexikai elemek, a témakezelés, a geopolitikai orientáció, a képi anyag stb.) és a szociolingvisztikai érdekű felmérések többé-kevésbé igazolni látszanak azt a – bizonyos körökben kialakult – véleményt, hogy az *Új Magyarország* egy ténylegesen jobboldali (antiszemita, nacionalista stb.), a *Népszabadság* pedig egy identitását kereső, ambivalens politikai napilap. (Hatásuk valószínűleg nem is maradhat el.)

6. Végül a két lap külpolitikai rovatáról itt kialakult képet (a további összevetés lehetőségéért) a következőkkel kívánom kiegészíteni.

6.1. *Magyar Hírlap* (*Külföld – Belföld*, 1995. november 7., 3):

Istentisztelet a Dohány utcában

F1'''

A **T1'''** képi komponensének (**F1'''**) meghatározó tényezői a következők: a körbefutó kerítés, a (kerítésen belül) gyászoló (álló, illetőleg lehajló magánemberekből, esetleg közéleti személyiségekből álló) tömeg és a (földön) meggyújtott, égő mécsesek. A '(kerítésen belül) gyászoló (álló, illetőleg lehajló magánemberekből, esetleg közéleti személyiségekből álló) tömeg' képi konfiguráció kontextspecifikus szemantikai architektonikáját a következőképpen verbalizálhatni: az emberek megemlékezést tartanak az izraeli kormányfő meggyilkolása alkalmából. Ezt a szemantikai architektonikát a képi

komponens másik összetevője ([földön] meggyújtott, égő mécsesek) kontextuálisan motiválja. (Az F1''' nagyjából a F1' optikájából készült.)

T1''' (Az F1''' alatt.)

A magyarországi zsidó szervezetek Rabin emlékére gyászistentiszteletet tartottak hétfőn Budapesten, a Dohány utcai zsinagóga előtt. Schweitzer József országos főrabbi gyászbeszédében Jichak Rabin jelentőségéről szólt, s kijelentette: az erőszakot semmiféle politikai indulat nem magyarázhatja. A jelenlévők – köztük magyar politikusok és művészek – méceszt gyújtottak az elhunyt izraeli miniszterelnök emlékére.

Fotó: Müller Judit

A T2-nek megfelelő közleményt a *Magyar Hírlap* „Külföld – Belföld” rovatában nem találtam.

6.2. *Magyar Nemzet* (*Nemzetközi Élet*, 1995. november 7., 3, illetőleg 1995. október 12., 2):

F1 = 0

T1''''

Gyászistentisztelet Budapesten

Jichak Rabinnak, Izrael állam miniszterelnökének temetése napján hétfőn, a Budapesti Zsidó Hitközség, a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége és a magyarországi zsidó szervezetek gyász-istentiszteletet tartottak Budapesten, a Dohány utcai Zsinagóga előtt. A budapesti eseményen megjelentek a kormány, a pártok és a társadalmi szervezetek képviselői is.

Schweitzer József országos főrabbi gyászbeszédében Jichak Rabin jelentőségéről szólva kiemelte, hogy a merénylet áldozatául esett kormányfő békét és történelmi megbékélést akart. Ezt a politikát lehet helyeselni vagy elutasítani, de a politikai indulatokat semmiféle erőszak nem magyarázhatja, annak eszköze nem lehet. A betegsége miatt távolmaradt Joel Alon, Izrael Állam magyarországi nagykövete levelében méltatta Jichak Rabin politikai munkásságát. Végezetül a jelenlévők méceszt gyújtottak az elhunyt izraeli miniszterelnök emlékére.

Gál Zoltán, az Országgyűlés elnöke hétfőn véget ért New York-i programjának keretében vasárnap részt vett a magyarországi zsidó emlékek és kulturális értékek ápolására létrejött Emanuel Alapítvány vacsoráján. Beszédében részvétét fejezte ki Jichak Rabin izraeli kormányfő tragikus halála miatt, egyúttal reményét fejezve ki, hogy a közel-keleti békefolyamatban nem következik be törés. Leszögezte, hogy a *magyar társadalmat, a mássággal szembeni türelem és megértés elve vezérli, és kizárja magából a szélsőséges erőket*. Utalt azokra az értékekre is, amelyekkel a zsidóság hozzájárult a magyar kultúra és társadalom gazdagításához.

(A kurziválás a T1''''-ben az eredeti szöveg kiemelése.)

A szlovák parlament 17 magyar képviselője úgy döntött, hogy fejenként legalább kétezer koronát ajánlanak fel a végveszélybe jutott Csemadok, az egyetlen szlovákiai magyar kulturális és társadalmi szövetség megmentésére, miután a sorozatos létszámcsoökkentéseket követően a közel százezer tagot számláló Csemadok maradék apparátusának bérét már hosszabb ideje nincs mi-ből kifizetni.

A költségvetési támogatás híján koldusbotra jutott Csemadok hétfőn segélykérő felhívást tett közzé. A szlovák parlament magyar képviselői erre reagálva szerdán nyilatkozatban közölték, hogy saját anyagi hozzájárulásukkal is kifejezésre öhajtják juttatni elismerésüket a Csemadok értékörző munkájáért. A Csemadok ugyanis a támogatók szerint a szlovákiai magyarság civil társadalmának szervezésében pótolhatatlan szerepet tölt be.

A képviselők arra kérték választóikat, hogy csatlakozzanak a Csemadok támogatóihoz, és ne engedjék, hogy a kormány kisebbségellenes politikájával megszüntesse azt a szervezetet, amely a túlélést biztosította, az iskolákat és a helyi magyar kultúrát védte és védi az ismétlődő támadásokkal szemben.

6.3. Népszava (Világ, 1995. november 7., 9):

F1'''' = F1'

T1'''' (Az F1'''' alatt.)

Budapesten is gyertyát gyújtottak Rabinra emlékezve. A Budapesti Zsidó Hitközség, a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége és a magyarországi zsidó szervezetek a meggyilkolt izraeli kormányfő temetésének ideje alatt több ezer ember részvételével tartottak megemlékezést a Dohány utcai Zsinagóga előtt.

Pataky Zsolt felvétele

A T2-nek megfelelő közleményt a *Népszava* „Világ” rovatában nem találtam.

7.0. Ebben a tanulmányomban, ahogyan a bevezetésben jeleztem, két országos terjesztésű (bizonyos körökben baloldalinak, illetőleg jobboldalinak tartott) napilap, a *Népszabadság* és az *Új Magyarország* (1995. október 5 és 1995. november 7 között megjelent számai) külpolitikai rovatának főbb jellemzőit kíséreltem meg bemutatni és illusztrálni, a vizsgálatba bevont anyag részletező elemzésének prezentálása nélkül. A szóban forgó minta 'teljes körű' elemzése, továbbá a vizsgálati anyag bármilyen szempontú kiszélesítése (például az időintervallum növelése vagy további napilapok megfelelő korpuszának bevonása stb.) természetesen módosíthatja és árnyaltabbá, differenciáltabbá, pontosabbá teheti a mai, a rendszerváltás utáni magyar publicisztika külpolitikai irányultságáról, jegyeiről stb. itt megrajzolt képet. Főbb sajátosságait azonban – legalábbis hitem szerint – így is sikerült érzékeltetnem. Kérdőjelek persze bennem is maradtak. Például: „Ilyen lenne az új Magyarország?” „Ilyen lenne a népszabadság?”

És a zenekar játszik tovább ...

7.1. Népszabadság (Külpolitika – Álláspont, 1996. október 16., 3):

Tx

Kéneek ierköztek az MVSZ-be
– állította Csoóri Sándor Erdélyben

A Magyarok Világszövetsége elnöke szerint több titkosszolgálat is beépült a világszövetségbe. Csoóri Sándor a szervezet Erdélyi Társasága (VET) közgyűlésén beszélt erről. Hozzátette: a titkosszolgálatok jelenléte miatt nem lehet a szervezet ügyeit demokratikusan intézni – derül ki a Maros megyében megjelenő Népújság című magyar nyelvű napilapból.

Mint beszámoltunk róla, a világszövetség október végi tisztújító közgyűlésére készülve a tagszervezetek megválasztották küldötteiket. A svájci és az amerikai magyar közösségek egy ilyen gyűlésen határozták el, hogy az MVSZ jelenlegi elnökével szemben *Pungor Ernő* akademikust jelölik elnöknek, aki akkor vállalná a megbízatást, ha megfelelő konszenzusra támaszkodva átforgalmazná az MVSZ működését.

Úgy tudjuk a javaslatok között szerepel az is, hogy az MVSZ alelnökei felváltva, rotáció alapján vezessék a világszövetséget. A másik javaslat egy új vezető beosztást iktatna az alapszabályba, az ügyvezető elnöki munkakört. A javaslattevők azt szorgalmazták, hogy az ügyvezető irányítsa a budapesti központ munkáját. Értesülésünk szerint ezt támogatná a legnagyobb számú erdélyi küldöttség is. Az ügyvezető elnöki székre esélyes jelöltek között emlegetik *Dobos László* felvidéki író. Felvetődött *Patrubányi Miklós*, a VET elnökének neve is.

A Magyarok Világszövetségének tisztújító közgyűlésére készülődve nemrégiben az erdélyi szervezet választott küldötteket. A gyűlésen felszólalt *Csoóri Sándor*, az MVSZ elnöke. A Népújság című Maros megyei lap szerint Csoóri sejtetni engedi, hogy azért nem lehet a világszövetség ügyeit demokratikusan intézni, mert „a Moszadtól a Securitate képviselőjéig mindenki ott van a sorai-ban”. Lapunk arra kérte Csoóri Sándort, tárja erről szóló bizonyítékait a közvélemény elé. Az MVSZ elnöke azonban elzárkózott ettől.

K. L.

7.2. Új Magyarország (1996. október 18., 1):

Ty

A fórum és az időzített bomba
Felvidéki magyar kultúra végnapjai

Új Magyarország-információ:

Milyen szép is volna a bevett fordulattal azt írni, hogy sokan voltak kíváncsiak a napokban Győrött arra a fórumra, amelyen a Rákóczi Szövetség megyei tagozata szervezésében a szlovákiai magyarság és a szlovákiai magyar kultúra képviselői voltak a vendégek. Nem voltak rá sokan kíváncsiak, a vendégek és a vendéglátók, a sajtó igen gyér érdeklődése kíséretében csaknem önmagukban maradtak. Pedig igen érdekes dolgokról esett szó. A szlovákiai magyarság helyzetéről előadott tényhalmaz, a felvázolt kulturális körkép valahogy nem akart rárimenni a sebtében és rosszul megkötött szlovák–magyar alapszerződés lagymatag optimizmusára. Nemcsak az anyaország magyarjai kaphatnák fel a fejüket egy olyan

kijelentésre, hanem bizony egész Európa, amely kijelentés Kolár Péternek, a Csemadok főtítkárának a szájából elhangzott: ha nem áll be a fordulat, ha nem történik valami a szlovákiai magyarság ügyében, Európának újabb időzített bombával kell számolnia Közép-Európában. (Folytatás a 8. oldalon)

7.3. További kommentárok helyett lássunk legvégül inkább egy, a Tx-szel kapcsolatos olvasói levelet (lásd To) a *Népszabadság* 1996. október 18-i számából (11):

To

Ami sok, az sok

Csoóri Sándor a szerdai Népszabadság szerint Erdélyben kijelentette: „Kémek férkőztek az MVSZ-be, amelynek a soraiban a Moszadtól a Securitate képviselőjéig mindenki ott van.”

Kérdések:

1. Tudja-e, kik a kémek? Ha nem, akkor miről beszél? Ha igen, már feljelentette-e őket a magyar állambiztonságnál? Ez ugyanis állampolgári kötelessége – vagy a kötelesség elmulasztása.

2. Miért kémkednének a világszövetségre?

Titkaik vannak? Azt hittük, egy nyilvánosan működő társadalmi szervezet.

Milyen titkaik vannak? Anyagiak? Még súlyosabbak, mint amiket az ÁSZ megállapított róluk?

Politikaiak? Csak nem szönek összeesküvést a Magyar Köztársaság ellen? Vagy bármely más állam ellen?

3. Miért éppen a Moszadot emlegeti? Miért nem a KGB-t vagy a CIA-t? Ez a Nappali Hold folytatása? Miért nem a román Securitaténak megfelelő szlovák, ukrán, szerb titkosszolgálatokat – ahol magyar kisebbségek élnek? Mi a célja a nem is nagyon burkolt zsidózással?

4. Ha a kémek az MVSZ soraiban vannak, akkor nyilván magyarok. Miért nem nevezi meg azokat a magyarokat, akik idegen országoknak kémkednek? Milyen módon kerültek be az MVSZ-be? Milyen funkciókat töltenek be esetleg? Egy kém csak bizalmas helyeken juthat információkhoz. Kik a kémek és az MVSZ milyen szerveibe furakodtak be?

5. Csoóri szerint a világszövetség ügyeit a kémek miatt nem lehet demokratikusan intézni. Ezek szerint mégiscsak igaz, hogy a világszövetség ügyeit nem intézik demokratikusan? Igaz, amit Jakabffy, Kincses Előd, Gereben István, Pallavicini, Méray Tibor, Nagy Csaba, Eörsi István évek óta mond a világszövetségről? Ha a demokrácia nem működhet, mert léteznek kémek – akkor Csoóri miként magyarázza, hogy Nyugat-Németországban demokrácia volt, holott nyüzsgtek benne a keletnémet kémek, Angliában, Franciaországban, Svédországban, Amerikában demokrácia volt (és van), holott tele voltak szovjet kémekkel, és most is akad jó néhány kém ezekben az országokban?

A kémsztori nem közönséges, primitív alibi arra, hogy Csoóri a világszövetség antidemokratikus, diktatórikus, türethetetlenül idejétmúlt módszereit a közelgő tisztújító közgyűlésük előtt igazolja?

Még csak annyit: Csoóri nyilatkozata kimondottan káros a Magyar Köztársaság külpolitikai érdekeire. Annál is inkább, mert az MVSZ-t a magyar állam tartja el, így a magyar kormány is felelős, hogy mi történik benne! Meddig kapnak károkozók százmilliókat a magyar adófizetők pénzéből?

Nagy Jenő (Nyíregyháza)

F1'

F1''

CHANGES IN THE POLITICAL SYSTEM, AND THE DAILY PRESS
1. THE CONTRASTIVE ANALYSIS OF THE COLUMN OF THE FOREIGN
POLITICS OF THE *NÉPSZABADSÁG* AND THAT OF THE
***ÚJ MAGYARORSZÁG*: 5. OCT. 1995 – 7. NOV. 1995**

LÁSZLÓ VASS

In this study the main characteristics of the column of the foreign politics of two national daily papers (*Népszabadság* and *Új Magyarország* – treated in some circles as leftist, and conservative, respectively) are illustrated and analyzed, without entering into particulars. Even if changes in viewpoints and/or in the size of the samples could modify the results here presented, these results demonstrate some basic political features of the analyzed period.